

ЛЕКЦІЯ 10

ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

1. Поняття та принципи підприємницької діяльності.
2. Поняття ліцензування.
3. Правовий статус та види підприємств.
4. Поняття та форми господарських товариств.
5. Порядок створення фермерського господарства.
6. Захист прав споживачів.

1. Поняття та принципи підприємницької діяльності

Підприємницька діяльність – це самостійна, систематична на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, продажу товару, передання майна у користування з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності. Підприємництво – це діяльність з власної ініціативи, яка не обумовлена сторонніми наказами чи зобов'язаннями; підприємець діє на свій розсуд без будь-яких застережень. Ця діяльність має носити систематичний характер. Підприємницька діяльність здійснюється на власний ризик підприємця. У разі банкрутства підприємець не може сподіватися на державну дотацію – держава за борги підприємця відповідальності не несе. Характерною рисою підприємницької діяльності є її мета одержання прибутку. Право на підприємницьку діяльність закріплене Конституцією України (ст. 42).

Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути громадяни України, інших держав, особи без громадянства, що не обмежені законом у правоздатності або дієздатності, безпосередньо або через створені ними юридичні особи усіх форм власності. Підприємницька діяльність може бути основним видом діяльності громадянина (фіз. особи). Не можуть займатися підприємницькою діяльністю депутати, військовослужбовці, службові особи органів прокуратури, державної безпеки, внутрішніх справ, державного арбітражу, державного нотаріату, а також посадові та службові особи органів державної влади та управління й органів місцевого самоврядування, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств. Проте ця заборона не поширюється на членів їхніх сімей. Особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не можуть бути зареєстровані як підприємці, не можуть виступати співзасновниками підприємницької організації. Підприємці можуть займатися будь-якими видами діяльності, не забороненої законом.

Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні здійснюється на основі законів та інших нормативних документів, серед яких визначальними є Закон України “Про господарські товариства” від 10 вересня 1991 р., Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.

2. Поняття ліцензування

У деяких випадках здійснення підприємницької діяльності дозволяється лише після одержання спеціального дозволу (ліцензії).

Ліцензія – це документ, що видається Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом виконавчої влади, згідно з яким власник ліцензії має право займатися певним видом підприємницької діяльності.

Законом України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 р. встановлено види діяльності, які підлягають ліцензуванню в обов’язковому порядку. До таких належить медична, ветеринарна практика; виробництво, ремонт і реалізація холодної, мисливської та спортивної вогнепальної зброї; виготовлення і реалізація лікарських засобів; виготовлення і реалізація алкогольних напоїв і пива, тютюнових виробів; судово-експертна діяльність тощо. Для отримання ліцензії на кожний вид діяльності суб’єкт підприємницької діяльності подає органу, що видає ліцензію, заяву про видачу ліцензії, у якій зазначаються:

- відомості про заявника (для громадянина-підприємця – прізвище, паспортні дані; для юридичних осіб – повне найменування, банківські реквізити, організаційно-правова форма);
- вид діяльності, на яку заявник має намір отримати ліцензію;
- термін дії ліцензії.

До заяви підприємцями-громадянами додаються копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації, необхідний для здійснення відповідного виду діяльності; копії свідоцтва про державну реєстрацію суб’єкта підприємницької діяльності та установчих документів. Орган, що видає ліцензії, приймає рішення про видачу ліцензії або відмов у її видачі в термін не більше 30 днів з дня одержання заяви. Термін дії ліцензії не може бути меншим за 3 роки.

3. Правовий статус та види підприємств

Підприємство – це самостійний суб’єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законодавством. Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської

діяльності. Кожне підприємство, діючи на підставі статуту, має свій баланс, розрахунковий та інші рахунки в банку, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом, а також може мати знак для товарів і послуг. У складі підприємства не може бути інших юридичних осіб. Залежно від форм власності, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи юридичних осіб;
- підприємство, що діє на основі колективної власності;
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство засноване на змішаній формі власності.

Залежно від способу утворення та формування статутного фонду підприємства поділяються на унітарні, які створюються одним засновником, і корпоративні, які створюються двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (кооперативні підприємства, господарські товариства тощо). Залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу, від реалізації продукції за рік підприємства можуть бути зараховані до малих підприємств (кількість працюючих осіб не перевищує п'ятдесят чоловік), великих підприємств (кількість працюючих перевищує тисячу чоловік) і середніх (усі інші підприємства).

Реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності проводиться протягом п'яти робочих днів. Органи державної реєстрації зобов'язані протягом цього терміну видати свідоцтво про держану реєстрацію встановленого зразку з проставленим ідентифікаційним кодом.

4. Поняття та форми господарських товариств

Господарські товариства – це підприємства, організації та установи, створені на засадах угоди між юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Передумовою реєстрації будь-якого господарського товариства має бути наявність статутного фонду, який створюється з внесків засновників товариства. Законом України “Про господарські товариства” передбачено такі форми господарських товариств: з обмеженою відповідальністю, додатковою відповідальністю, повною відповідальністю, командитне та акціонерне.

У товаристві з обмеженою відповідальністю статутний фонд має ділитися на частини, розмір яких встановлюється установчим договором. Відповідальність учасників такого товариства обмежується величиною їх вкладів і не поширюється на їх приватну власність.

Товариства з додатковою відповідальністю характеризуються тим, що при недостатці статутного фонду його учасники відповідають перед кредитором додатково належним їм майном у певних межах пропорційно до їх часток у статутному фонді.

Повним визнається товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язання товариства всім своїм майном.

Командитним товариством визнається товариство, яке включає поряд з одним або більшістю учасників, які несуть відповідальність за зобов'язання товариства своїм майном і здійснюють управління товариством, також одного або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства і які не мають права на участь в управлінні товариством (вкладники).

Акціонерним називається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями виключно майном товариства. Акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій. Залежно від способів поширення акцій акціонерні товариства можуть бути *відкритими* або *закритими*. Акції відкритого товариства можуть розповсюджуватись шляхом відкритого підпису та купівлі-продажу на біржі.

5. Порядок створення фермерського господарства

Фермерське господарство – це юридична особа, яке має своє найменування, печатку та штамп і діє на основі свого статуту. Воно може бути створено одним громадянином або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, що виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займаючись її переробкою та реалізацією з метою одержання прибутку. Діяльність фермерського господарства регламентується Законом України “Про фермерське господарство” від 19 червня 2003 р. Право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та пройшов професійний відбір на право створення фермерського господарства. Такий відбір проводить районна (міська) професійна комісія з питань створення фермерських господарств, склад якої формується і затверджується районною (міською) радою. Висновок цієї комісії є умовою для державної реєстрації фермерського господарства. Членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їхні батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором. Членам фермерського господарства передаються безо-

платно у приватну власність раніше надані їм у користування земельні ділянки (паї) членів сільськогосподарського підприємства. Інші земельні ділянки фермерське господарство може набувати на підставі цивільно-правових договорів (купівля, оренда)

Після одержання державного акту на право власності на земельну ділянку фермерське господарство реєструється у виконавчому комітеті міської ради або в районній державній адміністрації за місцем проживання фермера або місцезнаходження ділянки. Головою фермерського господарства є його засновник або інша особа, визначена у статуті господарства. Голова фермерського господарства представляє його перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами, укладає від імені господарства цивільно-правові договори тощо.

6. Захист прав споживачів

Конституція України передбачає обов'язок держави захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяти діяльності громадських організацій споживачів. Законом України "Про захист споживачів" від 15 грудня 1993 р. передбачено, що споживачі на території України під час придбання, замовлення або використання товарів (робіт, послуг) для задоволення своїх потреб мають право на державний захист своїх прав. Споживач має право вимагати від продавця, щоб якість придбаної ним продукції відповідала обов'язковим вимогам державних стандартів, іншої нормативно-технічної документації та договорів. Виготовлювач забезпечує нормальну роботу (застосування, використання) продукції протягом гарантійного строку, встановленого законодавством, а в разі їх відсутності – договором. Гарантійні строки мають зазначатися в паспорті на продукцію або на її етикетці чи в будь-якому іншому документі, що видається споживачеві з продукцією при продажу. Усі види продукції мусять мати гарантійний строк. Якщо його не встановлено, слід вважати, що продукція має строк гарантії 18 місяців, який відраховується від дати продажу або, якщо її не вказано, від дати випуску продукції. Продаж товарів, термін придатності яких минув, забороняється.

Захист споживачів здійснюється державними органами зі стандартизації, метрології та сертифікації, органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями, громадськими організаціями. Споживачі мають також право звернутися до суду з позовом про відшкодування їм у повному обсязі шкоди, заподіяної їхньому здоров'ю або майну неякісними товарами (роботами, послугами).